

T. B. M. M. KÜTÜPHANESİ

MUHAFAZAKÂR PARTİ PROĞRAMI

84-1093

MUHAFAZAKÂR PARTİ

PROGRAMI

PARTİMİZİN GAYESİ :

MADDE : 1 — Partimiz, Büyük Türk milletine ve onun ebedi devleti olan ve nitelikleri Anayasa'mızda belirtilmiş bulunan Türkiye Cumhuriyeti'ne, Anayasa, Siyasi Partiler Kanunu, diğer hukuk mevzuatı çerçevesinde ve bu Programda yazılı prensip ve görüşler doğrultusunda, hür ve serbest millet iradesinin tayin edeceği neticelere göre, iktidar veya muhalefet olarak hizmet etmek üzere kurulmuş bir siyasi teşekkül gibi, meşru usullerle iktidara gelerek milletimizi, milli birlik ve beraberlik içinde hür, mes'ut ve müreffeh, vatanımızı ma'mür, devletimizi, hürriyetçi demokratik rejim içinde güçlü kılmak, «**Milli Kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne**» çıkararak «**medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğmak**» yolundaki Büyük Atatürk'ün işaret ettiği milli ülküyü gerçekleştirebilmek ana gayemiz ve başlıca hedefimizdir.

MİLLİ BİRLİK VE BERABERLİK :

MADDE : 2 — Milletimizin bütün müşkülleri yenmesi ve ilerlemesi, ancak milli birlik ve beraberlikle mümkün olabilir. Milli birlik ve beraberliğin zedelenmesi, zayıflaması veya büsbütün bozulması, milli varlığımızın düşebileceği en ağır tehlikeyi teşkil eder. Bu bakımdan vatandaşlar arasında aynı milletin mensupları, aynı devletin hür ve eşit vatandaşları olmak şuurundan güç alan bir milli birlik ve beraberlik duygusunun, karşılıklı sevgi, saygı ve müsamahaya dayanan kardeşçe bir tesanüt ve yardımlaşma anlayışının hakim kılınması ve itina ile korunması şarttır. Milli varlığımızın en büyük mesnedi ve teminatı, her türlü tehlike ve ihtiyac karşısında başlıca ve en büyük güç kaynağımız olan milli birlik ve bütünlüğün her türlü vasıta ve imkânla korunup güçlendirilmesi, vatandaşlar, siyasi partiler ve devlet için en başta gelen bir vazife ve sorumluluktur. Bütün vatandaşların, partilerin ve devlet organlarının bu hayati sorumluluğun tam idraki ve şuru içinde bulunmaları elzemdir.

Milli bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. «**Devlet Tekliği**» ve «**Millet Birliği**» ilkelerine göre kurulmuş olan ve «**Devlet-i ebed müddet**» esasına dayanan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, Anayasa'da belirtilen niteliklerinin değişmezliğine inanıyoruz.

DEMOKRASİ :

MADDE : 3 — Türk Milletinin tarihi devlet saygısına ve tecrübesine, eşsiz sağduygusuna ve bunlardan güç alan siyasi olgunluğuna inanan partimiz, hür demokratik rejimi; milli karakter ve menfaatlerimize, insanlık şeref ve haysiyetine en uygun idare şekli olarak kabul etmekte ve Türk Milleti için vazgeçilmez hayat tarzı olarak benimsemektedir.

İnancımıza göre, siyasi kudret ve hakimiyetin yegane meşru kaynağı millettir. Millî hakimiyet, hür ve serbest millî irade ile temsilcilerini tayin eder ve şekillenir. Bu bakımdan, hukukun üstünlüğünü, hür ve serbest seçimleri, insan hak ve haysiyetine saygıyı, farklı fikirlere saygı ve müsamahayı, devlet ve millet menfaatini her şeyin üstünde tutan partiler arasında iyi ve medeni münasebetleri, hürriyetçi demokratik rejimin en tabii icapları olarak görürüz.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan partiler arasında siyasî mücadele, bize göre, ayrı görüşler etrafında toplanmış, aynı ölçüde vatansever gruplar arasında meşru bir hizmet yarışından ibarettir. Devleti tahribe yönelen, vatandaşları birbirine düşürerek düşman kâmplara bölen hırslı, şiddetli, uzlaşmaz ve hırçın siyasî çekişmeleri, demokrasinin özüne, demokratik terbiyeye ve millî menfaatlerimize aykırı buluruz.

Demokrasinin kökleşmesi, güvenli, istikrarlı bir demokratik hayatın teessüsü için parlamentonun, partilerin ve siyasî şahsiyetlerin itibarını zedeleyici tutum ve davranışlardan kaçınılmasını zaruri saymaktayız.

HUKUK DEVLETİ ANLAYIŞIMIZ :

MADDE : 4 — Hür demokratik rejimin gereği olan hukukun üstünlüğü prensibini kabul eden ve bu prensibe her türlü fiil ve tasarrufunda uyan ve bu anlayış içinde insana değer veren ve Türk vatandaşının hizmetinde bulunan devlet anlayışına, «Hukuk Devleti» diyoruz.

Hukuk Devleti anlayışının gerçekleşmesi için Anayasa'nın bütün icap ve müesseseleriyle uygulanması gereğine inanıyoruz.

MİLLİ SİYASET ANLAYIŞIMIZ :

MADDE : 5 — Millî siyaset, «millet» dediğimiz maddî ve manevî varlığın ruhunda nesiller boyunca yaşatılacak, fikir hayatında olgunlaştırılacak ve maşerî vicdanında daima uyanık tutulacak ana prensiplerin birliğidir. Her siyaset adamının tâbi olmak ve hatta her vatandaşın desteklemek mecburiyetinde bulunduğu millî siyasetin, aynı milletin fertlerini, dünyanın neresinde olursa olsun, kendi fikriyat ve icraatı içine alması icap eder.

Türk Devletini yüceltmek ve Türk Milletini mutlu ve müreffeh kılmak, millî siyasetimizin ana hedefidir.

MİLLİ MENFAAT VE HEDEFLERİMİZ :

MADDE : 6 — Temel Millî menfaatımız; tarih boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış Türk Milleti ve Türk Devleti bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir toplum halinde, Millî Şuur ve Ülküler etrafında toplayan ve Milletimizi dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, millî birlik ruhu içinde yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden ilham alan, yurtta sulh, cihanda sulh ilkesinin, Millî Mücadele Ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk İnkılaplarına bağlılığın şuuruna sahip olarak, insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve milletin huzur ve refahını gerçekleştirmek, Devlet bekasını sağlıklı ve zinde tutmaktır.

BAŞLICA MİLLİ HEDEFLERİMİZ İSE ŞUNLARDIR :

- a) Millî sınırlarımız içinde hür ve bağımsız Türkiye;
- b) Millî sınırlar içerisinde millî birlik ve dayanışmayı tesis etmek ve devamını sağlamak;
- c) Zamanın medeniyet seviyesine ulaşmak ve onu geçmek;
- d) İleri milletlerin refah seviyesine ulaşmak ve geçmek;
- e) Komşu milletlerle millî menfaatlarımıza uygun siyaset tespit etmek;
- f) Bölgemizde millî menfaatlerimize ters düşen statüko değişikliklerine mani olmak;

Millî hedeflerimize ulaşmak için, millî güç unsurlarımızı yurt içinde geliştirmek, güçlendirmek, iç ve dış politikaların başarısında, en uygun hareket tarzlarını kullanmaktadır.

MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞIMIZ :

MADDE : 7 — Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu fikri, temel felsefesi Türk Milliyetçiliğidir. Atatürk'ü en büyük Türk Milliyetçisi olarak bilir ve bütün Türk vatandaşları için milliyetçi olmayı, son derece tabii, mantıkî ve zarurî sayarız. Bütün hassas ölçüleriyle, en büyük mensubu olan Atatürk tarafından belirlenmiş, uygulanmış ve her devirde Türkiye Cumhuriyetinin resmi ideolojisini teşkil etmiş bulunan bu milliyetçilik, ilmi, insanî, ve millî ölçü ve değerlere aykırı her türlü aşırılığı red eder. Faşizm, nazizm, ırkçılık, bölücülük, emperyalizm gibi ilme, insanlık değerlerine, millî menfaat ve gerçeklerimize uymayan akımlarla ilgisi ve benzerliği yoktur. Türk varlığının korunması ve yüceltilmesi şuurundan ibarettir.

Bizim milliyetçiliğimiz, fertler için hürriyeti, milletler için istiklali en tabii haklar arasında gören demokratik bir milliyetçiliktir. Bütün insanlığı bir aile sayan ve Türk Milletini bu ailenin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak kıyamete kadar yaşatmak azim ve iradesini ifade eder.

Türk vatandaşlarını millî tarih şuurunu, birlikte yaşama azim ve iradesi etrafında kenetlenmiş, Türk Milletinin manevi ve kültürel değerlerine bağlı, tasada ve kivançta ortak bölünmez bir bütün halinde şahsiyetli bir topluluk olarak yaşatmak, milliyetçilik anlayışımızın içe dönük muhtevasını ifade eder.

Türkiye Cumhuriyetinin daha önceki Anayasaları gibi, halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nı da başlangıcı, temel hüküm ve ilkeleri ve bütünüyle, Türk Milliyetçiliğinin ifadesi olarak görmekte ve anlamaktayız.

Bu çerçeve içinde milliyetçiliği, Türk milletinin birleştirici, güçlendirici ve yüceltici bir manevi güç kaynağı olarak değerlendiriyoruz.

Milliyetçilik anlayışımızın tabii bir devamı olarak, komünizmi, bütün insanlık için bir felâket ve Türk varlığı için en büyük tehlike saymaktayız.

Bizim milliyetçiliğimiz, hakka ve adalete saygılı, millî kültürümüzün işlenmesini gözetken, Türk Medeniyetini geliştiren ve Anayasamıza uygun olan, millî birlik ve beraberliği sağlayacak, Millî ve manevi değerlerimizi koruyacak, geliştirecek ve yaya-
cak, Türk Milletinin bütün fertlerinin sevgi ve kardeşlik duyguları ile kucaklaşmasını sağlayacak, Millî şuur ve ülküler etrafında bölünme kabul etmez kutsal bir bütün olan büyük Türk Milletini çağın üzerine sıracak, muasır medeniyet seviyesini aşırarak bir anlayışın ifadesi olan Atatürk'ün belirlediği milliyetçiliktir.

PARLAMENTO VE SİYASİ PARTİLER :

MADDE : 8 — Millî iradenin hakiki temsilcilerinin belirlediği, toplandığı, millî eğemenliğin tecelli ettiği T.B.M.M.'ni kamu idaresinin temel kuruluşu saymaktayız. T.B.M.M.'nin ve O'nun denetimi altında bulunan siyasi otoritenin mümessili bulunan sorumlu Hükûmetin üstünde, hiçbir kuvvetin Devlet hayatının yürütülmesine müdahale etmesi düşünülemez ve böyle müdahalelere göz yumulamaz. Parlamentosu, her türlü tertiplerden, baskı gruplarının nüfuzlarından masun tutmak, prestij ve otoritesini sarsacak faaliyet ve telkinlerden kurtarmak, tasirli ve verimli kılmak, demokratik devlet idaresinin en belli başlı şartlarından biridir.

Siyasi partilerin güven içinde çalışmalarını sağlamak, maddî ve manevî baskılardan uzak bir şekilde faaliyetlerine devam imkânı vermek, parti içi demokrasi usûl ve teamüllerini tatbik etmek, millî iradesinin tecellisi bakımından önemli noktaları teşkil eder.

Vatandaşların siyasi tercihlerini en iyi şekilde aksettiren ve memleket gerçeklerine en uygun olan bir seçim sisteminin tatbikini lüzumlu buluyoruz.

NİZAMIN GELİŞTİRİLMESİ VE KORUNMASI :

MADDE : 9 — Hürriyetçi demokrasinin ilkelerinden fedakârlık etmeksizin insanı mutluluk ve huzur içinde maddî refaha kavuşturmak, hür ve medenî dünyanın vazgeçilmez hedeflerinin başında gelir. Bu hedef istikametinde biz, düzen yıkıcı değil, düzenin aksayan yönleriyle ıslah edilip geliştirilmesi taraftarıyız. Hür demokratik düzende asıl olan, tabii ve tedricî sosyal değişme ve gelişmedir. İnsanlığın ulaşabildiği en yüksek hayat nizamı, yüzyıllardan beri süregelen normal bir tekamülün mahsulüdür. İktisadî ve sosyal alanlarda sağlamış olan gelişmelerin bugünkü seviyeleri ile elbette iktifa edilemez. Gerçekleştirilmiş bütün kalkınma gayretlerine rağmen Türkiye, bugün dünyanın ileri derecede sanayileşmiş ve gelişmiş ülkeleri arasında değildir. Türk Milleti, her sahada büyük kalkınma hamlelerini başarmak mecburiyetinde, azminde ve yolunda olmalıdır. Bu yol, ilmi rehber edilmiş normal bir tekamül yoludur.

Anayasa'nın ve onun sağladığı hür demokratik parlamenter nizamın, onu yıkmaya çalışan her türlü dış ve iç düşmana karşı, devamlı ve müessir bir şekilde korunması zaruretine inanıyoruz.

Devletin, insan hak, hürriyet, şeref ve haysiyetini koruma hususundaki görevini yerine getirmesi yanında, milletin de devletini sevmesini ve O'nun gücüne güvenmesini, nizamın korunmasında başlıca unsur olarak görüyoruz. Devlet gücünü, Milletin refah ve mutluluğu için, adalet, fazilet ve kanun ölçüleri içinde kullanan idareyi, demokratik Anayasa Nizamının icabı sayıyoruz.

Anayasa dışı sosyal ve ekonomik bir düzen kurulması, devletin şeklinin değiştirilmesi ve demokrasinin tahribi amacına yönelen her türlü akıma karşı bütün gücüyle mücadele etmek, partimizin temel görevlerinden biridir.

Bu ülkede, Türk Ordusu ve inançlı Atatürk idealinde bir nesil var oldukça, Atatürk sevgisi ve ilkeleri kalplerden sökülemez.

Bu nedenle Atatürk ilkeleri etrafında tek vücut olmuş inançlı bir nesil yetiştirilmesi ve nizamın muhafaza ve geliştirilmesine memur edilmesi lüzumuna inanmaktayız.

DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ, LAİKLİK VE MANEVİ KALKINMA :

MADDE : 10 — Partimiz, vicdan ve din hürriyetini bütün vatandaşlarımızın en tabii ve en mukaddes hakkı bilir. Diğer tabii haklar gibi, bu hakkı da Anayasa'nın teminatı altında görür. Din hürriyeti, birbirine sıkı sıkıya bağlı olan iman ve ibadet hakkı olarak tezahür eder. Her vatandaş, mensup olduğu dinin vecibelerini yerine getirmekte ve ibadet şekillerini icrada, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde serbesttir.

Laikliği, din aleyhtarlığı, dine ve mukaddesata saygısızlık ve dinsizlik şeklinde anlamıyoruz. Kanaatimizce, hasis maksatlar için her şeyin istismarı kötü ve gayri ahlakidir. Dinin, din duygularının ve dince kutsal sayılan şeylerin siyasî ve şahsî çıkar ve nüfuz sağlamak maksadıyla istismarını da Anayasa ve kanunlarımıza olduğu kadar, bizzat dine ve samimi dindarlığa da aykırı buluruz. Ancak laikliğin de istismarı yapılmamalıdır. Siyasî kudretin dine ve dindara tahakkümünün de Anayasa'mıza aykırı düşeceği görüşündeyiz.

Partimiz, Anayasa'nın konuya ilişkin 24. maddesinin hassas takipçisi ve imkân bulduğu takdirde tatbikçisi olacaktır.

Manevî ve ahlakî yönü ile kültürel ve sosyal yönü gelişmemiş bir toplumun sırf ekonomik yönünü geliştirerek kalkındırmak mümkün değildir.

Toplum maddi ve manevî değerleriyle bir bütündür. Manevi değerlerin ortaya koyduğu güç ve inanç, maddî kalkınmanın en önemli unsurlarından biridir.

Bu sebeple, Manevî değer ve kabiliyetlere önem vermeyi, ilme ve eğitime dayalı manevî kalkınmayı sağlamayı fazilet rejimi olan hürriyetçi demokrasinin icabı ve topyekün kalkınmamızın başlıca yollarından biri olarak görüyoruz.

YOLSUZLUKLARLA, LÜKS VE İSRAFLA MÜCADELE :

MADDE : 11 — Hürriyetlerin suistimaline kesinlikle karşıyız. Devlet ve millet hayatının her kesiminde kanunilikle birlikte dürüstlüğü, ahlak ve fazileti hakim kılmak şiarımızdır. Suistimal, rüşvet ve yolsuzluklara karşı amansız ve aralıksız bir mücadele vermeyi, devletin ve demokrasinin sıhhati için mutlak şart olarak görmekteyiz.

İktisaden gelişmek isteyen ülkelerde, sosyal ve iktisadi gelişmeyi engelleyen ve sermaye birikimini önleyen en önemli unsurlardan biri de gösteriş tüketimidir. Gösteriş tüketimiyle, lüks ve israfla mücadele edeceğiz.

MİLLET HİZMETİNDE DEVLET :

MADDE : 12 — Çağdaş devleti, sadece klâsik görevlerin değil, ferdi ve toplumu, her bakımdan rahata, huzura, refah ve mutluluğa kavuşturma görevlerinin de mes'ulü ve kefilî sayıyoruz.

Türk milletinin geleneksel «devlet baba» telakkisine uygun olarak devlet, adil ve kerim olmalıdır. Millet, devlet için değil, devlet, millet içindir. Fertler de devletsiz olmanın en büyük felaket olduğunun idraki içinde meşru devlet otoritesine, kanun ve nizamla devletin şahsiyet ve haysiyetine saygılı olmak zorundadır.

Bu anlayışımızı «milletinden güç alan ve milletinin hizmetinde devlet» olarak ifade ediyoruz.

SOSYAL ADALET :

MADDE : 13 — Sosyal adalet, çağdaş toplumların en cazip özlemleri arasındadır. Biz, sosyal adaleti, sefalette eşitlik, varlık ve servet düşmanlığı şeklinde değil, her Türk vatandaşının insan haysiyetine yaraşır asgarî bir geçim imkânına kavuşturulması, maddî ve manevî varlığın devam ettirecek ve geliştirecek bir sosyal seviyeye yükseltilmesi Devlet ve Millet imkânlarından herkesin kabiliyeti ve gayreti ölçüsünde istifade ettirilmesi, sosyal gruplar arasındaki dengesizlikleri gidermek, herkeşe fırsat ve imkân eşitliği sağlamak şeklinde anlıyoruz. Bu anlayışın pratiği, milletçe el ele verip ahenk ve barış içinde çalışarak çok üretmek, adil ve dengeli olarak bölüşmektir. Böylece sosyal dengesizlikler giderilecek, refah kitlelere yayılacak ve kötü niyetli istismarların önüne geçilebilecektir.

Bu mana ve muhtevasiyle adalet, millî birlik ve bütünlüğün, vatandaşlar arasında sevgi, dayanışma ve kardeşlik şuurunun gelişmesinin bir teminatıdır.

KALKINMA :

MADDE : 14 — Toplum, maddî ve manevî değerleriyle bir bütündür. Bu sebeple kalkınma kavramını tek yönlü bir anlayış içinde sırf bir iktisadî gelişme şeklinde ele almayı yanlış, millî bünyemiz için zararlı ve başarısızlığa mahkûm bir görüş olarak değerlendiriyoruz. Hiç şüphe edilemez ki, manevî değerlerin ortaya koyduğu güç ve inanç maddî kalkınmanın da en mühim mesnetlerinden biridir. Bu itibarla manevî değer ve kabiliyetlere önem vermeyi ilme ve eğitime dayalı manevî kalkınmayı sağlamayı fazilet rejimi olan hürriyetçi demokrasinin icabı ve topyekûn kalkınmamızın başlıca yollarından biri olarak görüyoruz.

Partimiz Türk Milletinin iktisadî, sosyal ve kültürel meselelerini bir bütün olarak görür. Milletimizin refah, huzur ve güvenliğe kavuşması için hızlı, dengeli ve adil bir topyekûn kalkınmanın zaruretine inanır. Bu maksat yani sağlıklı bir iktisadî ve sosyal gelişme içinde bütün sektörler ve bölgelerin dengeli olarak kalkınabilmesi maddî ve manevî yönden Türk Milletinin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması ve seviyeyi geçmesi için planlama önümüzdeki yeni dönemde de en önemli araç olacaktır. Planlar devlet sektörü için bağlayıcı ve emredici, özel teşebbüs için ise yol gösterici, teşvik ve yardım edici olmalıdır. Önceki siyasi iktidarların kendilerinden sonra gelecek olanları bağlayıcı planlar yapmasını caiz görmüyoruz. Her siyasi iktidar kendi programı istikametinde planlar üzerinde tasarruf hakkına sahip olabilmelidir.

Seçilmiş olan hedeflere ulaşabilmek için ülkemizin sahip olduğu bütün kaynaklar en verimli bir şekilde kullanılmalı ve bütün teşebbüs güçleri harekete geçirilmelidir. Yurdumuzun sahip olduğu en değerli kaynak şüphesiz ki, Türk Milletinin ortak gücüdür. İktisadî ve sosyal gelişmenin sağlanmasında bu güçten en verimli şekilde yararlanmak esastır. Millet fertlerinin her alanda teşebbüs gücünün kalkınmaya katkısını sağlamak şarttır. Teşebbüs gücü daima canlı tutulmalı ve zayıflatılmamalıdır. Devletin ve millet fertlerinin sahip olduğu imkânlar arasında peşin hükümlü ve doktriner ayrımlar yapılmamalıdır. Millî iktisadî uygulama devlet ve millet beraberliğinden güç alan bir modeldir.

YATIRIMLAR — ÖZEL TEŞEBBÜS, MEŞRU KAZANÇ, ESNAF VE SANATKÂRLAR :

MADDE : 15 — Yatırımlar, topyekûn Millî kalkınmanın birinci derecede vasıtasıdır. Bu bakımdan bütün hür memleketlerde özel teşebbüs yatırımlarının artırılması yönünde pek çok mali ve iktisadî tedbir alınmaktadır. Ayrıca özel teşebbüs yatırımları-

nin tahakkuku daha çabuk ve verimleri de daha yüksek olmalıdır. Biz, özel teşebbüs yatırımlarının kalkınmamıza hem hacim ve hem de hız yönünden büyük bir güç kazandıracığına inanıyoruz. Bu sebepten özel teşebbüsün tasarruflarını artıracak, bu tasarrufları verimli sahalara sevk edecek ve kısa zamanda meyva verir hale gelmesini sağlayacak teşvik tedbirlerinin lüzumuna kanıyoruz.

Özel teşebbüs yatırımlarına geniş halk kitlelerinin ve çalışan nüfusun küçük tasarruflarının etkili şekilde iştirakini sağlayacak tedbirler alınacaktır.

İktisadi bünyemizi, modernleştirerek, Milli ekonominin tesirli ve verimli bir şekilde çalışabilmesi için gereken şartları hazırlayarak, fertlerin ve vatandaşlarımızın meşru kazanma, çalışma, servet ve mülk edinme arzularına geniş imkânlar açarak, milli gelirimizdeki artışı sür'atlendirebileceğimize, fert başına düşen geliri arttırabileceğimize inanıyoruz.

İktisadi kalkınma hamlesine katılan vatandaşlarımızın elde ettiği kâr ve kazançların, bütün çalışan zümreleri ve devleti aynı zamanda ve müşterek olarak faydalandıran bir başarı olacağına inanıyoruz.

Vatandaşın meşru kazancını kıskanan, kötüleyen ve onu zararlı gibi gösteren olumsuz görüşlerin, memleketin iktisadi istikbalini köreltecek zararlı fikir ve telkinler olduğu inancındayız.

Her konuda devletçiliği savunan ve insanları devleti yöneten bir avuç yöneticinin kölesi yapan Komünizm ve sosyalizme karşı olduğumuz kadar, ferdi menfaatleri milli ve toplum menfaatlerinin önüne alarak zengini daha zengin fakiri daha fakir yapmak suretiyle bir milletin istikbalinin teminatı ortatabakayı eriterek geniş insan kitlelerini açlığa, sefalete ve bir avuç çok zenginin istismarına terk eden aşırı piyasacı liberal ekonomik sisteme de, büyük Atatürk'ün de yaptığı gibi, karşıyız.

Yine büyük Atatürk'ün yaptığı gibi bu iki sistemin de mahzurlarını yok eden milli ve manevi bünyemize uygun, Türk toplumuna uygun bir milli iktisat sisteminden yanayız.

Milli iktisat sistemi milli plancılığı öngören, bu plan çerçevesinde özel ve kamu teşebbüslerini milli menfaatler çerçevesinden sevk eden, servetlerin belli ellerde birikmesi sonucunu doğuran milli gelirin adil dağılımına müdahaleyi esas alan, herkesi mülk sahibi yapmayı planlayan toplumcu bir sistemdir.

Esnaf ve sanatkârlar, Türkiye'nin iktisadi ve sosyal kalkınmasında gittikçe önemi artan bir yer almaktadırlar. Esnaf ve sanatkârların sosyal güvenliklerinin geliştirilmesi ve ürünlerinin pazarlama meselelerinin çözümlenmesi esas hedeflerdir. Türkiye'de toplam kredi kullanımı içinde bu teşebbüs erbabının payı yükseltilmeli ve maddi varlığa değil, teşebbüse kredi veren bir sistem geliştirilmelidir.

Milletimizin istikbalinin teminatı olduğuna inandığımız orta tabakayı teşkil eden esnaf ve sanatkâr ve köylümüz ile düşük gelirli gruba giren işçi ve memurlarımızın daha iyi ekonomik seviyelere ulaşmaları ve mülkiyetin yaygınlaştırılması önemli hedeflerimizdir.

Anayasamız Devlete, esnaf ve sanatkârı koruma ve denetleme görevini vermiştir. Bu Anayasa hükmü en iyi ve geniş bir şekilde uygulanacaktır.

DEVLETİN EKONOMİK HAYATTAKİ ROLÜ VE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ :

MADDE : 16 — İktisadi kalkınmada devlet teşebbüslerini özel teşebbüsü kıskanan ve ona rakip çıkan olumsuz, kıskanç ve kısır bir devletçilik şeklinde değil, fakat

büyük monopolların kullanmasını önleyen, onların faaliyetini düzenleyen, özel teşebbüsün gücü yetmeyince onu tamamlayan ve ona yardımcı olan, teknik bilgi, ferdi imkânları ana sermaye ve yüksek risk icabettiren alanlarda öncü, özendirici ve yol gösterici bir rol oynayacak kuruluşlar olarak kabul ediyoruz.

Devletin; yol, köprü, demiryolu, kanal, liman, baraj, enerji santrali gibi iktisadi ve sosyal sabit sermaye alanlarına dikkat ve gayretini yoğunlaştırması gerektiğine, özel takatını aşan, bazı kilit endüstrilerde faaliyet göstererek, hem vatandaşa ve hem de bütün milli ekonomiye en çok yararlı olduğu sahalarda da gayretlerini yoğunlaştırmasının lüzumuna inanıyoruz.

Kamu iktisadi teşebbüslerinin verimli, vasıflı imalat ve ticari faaliyetlerini rasyonel esaslara yürütecek müessir bir organizasyon ve personel statüsüne kavuşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Kamu iktisadi teşebbüsleri ile özel sektör faaliyet ve teşebbüsleri arasında insicamlı ve ahenkli, bir arada yaşama esasları devlet tarafından dikkatlice tanzim edilmiştir.

Topyekün kalkınmanın bölgeler arası dengeli gelişmeye ve kamu iktisadi teşebbüsleriyle özel teşebbüs ve yatırımlarının ahenkli koordinasyonuna bağlı olduğuna inanan Partimiz, sağlıklı bir ekonomik büyümenin, çeşitli üretim dallarında da aynı ölçülerin uygulanmasıyla sağlanabileceği kanaatinde dir.

MALİYE POLİTİKAMIZ :

MADDE : 17 — Sağlıklı bir şekilde kullanılan mali araçlarla ekonomide istikrarı sağlamak, kamu hizmetlerinin görülmesi ve kalkınmanın tahakkuku için gerekli mali imkânları temin etmek, ekonominin enflasyonist ve deflasyonist temayüllerini önleyecek tedbirleri almak, ödemeler dengesini olumlu bir halde tutacak ve **milli gelirin vatandaşlar arasında adil ölçülere göre dağılmasını sağlayacak** mali tedbirleri bulmak ve nihayet halkın kalkınma için gayret ve tasarruflarını arttıracak vergi sistemlerini geliştirmek, mali politikamızın esasını teşkil eder.

Bütçe politikamızın esasını, devlet işlerinin, cari masrafları çok ciddi bir tasarruf zihniyeti ile hazırlanmış, gelir ve giderleri sağlam tahminlere dayanan, iyi kurulmuş ve prensipleri denk bütçelerle yürütülmesi fikri teşkil eder.

VERGİ POLİTİKAMIZ :

MADDE : 18 — Partimiz, Devletin zenginliğini milletin zenginliğinde görmektedir. Bu bakımdan vergi politikamız, hazine menfaatını halkın menfaatından farklı ve üstün addetmeyen bir anlayış istikametinde olacaktır.

Vergi politikasında, mükellefin güven hislerini sarsan, onu iktisadi faaliyetlerde yeni teşebbüslere girmekten alıkoyan, sermaye birikimini önleyen ve vatandaşlarımızın mal sahibi olmasını baltalayan hususlardan şiddetle kaçınılacaktır.

Gülyüzlü, verimli çalışan etkili bir vergi teşkilatı gerçekleştirilecektir.

SANAYİLEŞME POLİTİKAMIZ :

MADDE : 19 — Verimli ve üretim kabiliyetli yüksek bir ekonomi bünyesine geçerken, tarihte bir çok ülkenin tecrübe ettiği gibi sür'atle sanayileşmek zaruretini duymaktayız.

Sanayileşmemizin sür'atlenebilmesi için, nüfusumuzun teknik kabiliyetini, eğitim seviyesini arttırmak, sanayi alanında sermaye hareketini teşvik etmek, Türk müteşebbisini çeşitli vasıtalarla sanayi alanında çalışmaya yöneltmek, bu çalışmanın gerektirdiği teknik ve ekonomik bilgilerle onu teçhiz etmek lüzumuna kanlıyız.

Sanayi politikamızın esası, memleketi kapalı ekonomi sisteminden kurtulması prensibine dayanacaktır. Kurulacak sanayi'nin ihracata dönük, rekabete ve yeniliklere hazır bir şekilde kurulması gaye olarak ele alınacaktır.

Tüketim sahasında başlamış ve bilahare ana mallar alanına intikal etmiş sanayileşme hareketinin, yatırım malları sahasına geçmesini ve gelişerek devam etmesini zaruri görmekteyiz.

Yeni kurulacak ve geliştirilecek tesislerde ihracatı arttırıcı ve ithalatı azaltıcı mahiyette olanlara öncelik tanınacaktır. Tarım, orman ve maden ürünlerinin mümkün olduğu kadar mamul veya yarı mamul olarak ihracı için gerekli sanayi kolları hızla ve öncelikle kurulacaktır.

Bir memleketin kalkınmasında büyük sanayi tesisleri kadar, küçük sanayi tesislerinin de kurulması, genişletilmesi ve modernleştirilmesi önemli oranda rol oynamaktadır. Bilhassa Avrupa ekonomisinde küçük sanayinin önemi son derece büyüktür. Bu bakımdan, küçük sanayi karşısındaki tutumumuz, bu sanayii sadece muhafazaya inhisar etmeyecek, aynı zamanda bunlar teşvik edilecek, himaye görecek ve gelişip büyümeleri için her türlü tedbirler alınacaktır.

KREDİ POLİTİKAMIZ :

MADDE : 20 — Kredi mekanizmasının ekonomik alandaki iş bölümü ve ihtilaşlaşmada en önemli bir müdahale vasıtası olduğuna inanıyoruz.

Bu mekanizmanın, tasarrufların yatırımlara intikal etmesini, sermaye'nin rasyonel bir tarzda toplanıp teşebbüslere aktarılmasını, para hacminin üretim hacmine, yani ödeme vasıtaları hacminin piyasa ihtiyaçlarına uygun bir hale gelmesini, özel sektör yatırımlarını gerçekleştirici, otofinansman ve sermaye piyasasından elde edilecek tasarrufları kavrayıcı ve enflasyona meydan vermeyici bir karakter taşımasını sağlamak ve bunun için gerekli tedbirleri zamanında almak kredi politikamızın esaslarını teşkil eder.

Kredilerin bilhassa üretimi arttırıcı teşebbüslere tahsis edilmesi, spekülatif faaliyetlerin müessir bir kredi politikası ile önlenmesi, kredilerin memleket ekonomisi içinde en iyi ve verimli bir şekilde dağılımının sağlanması lazımdır.

Bankaların yeniden düzenlenmesi, birer itibar ve güven kuruluşları haline gelmeleri ve fonksiyonlarını gereği gibi yapmaları lüzumuna inanıyoruz.

Gelişmekte olan memleketlerde, kalkınmanın finansmanında kullanılmak üzere dış borçlanmalara baş vurularak yatırım imkânlarının genişletilmesinin zaruretine inanmaktayız. Ancak, dış borçlanmanın mahiyeti ve bünyesi, kalkınma vasıtası niteliğini taşımaları ve şartları ekonomik yönden müsbet olmalıdır.

SERMAYE PİYASASI :

MADDE : 21 — Sanayileşmenin ilerleyip güçlenmesi ve bu alanda sermaye birikiminin hızlanabilmesi, fert ünitelerinin ve teşebbüslerinin yeterli hale gelmesi için, diğer sanayileşmiş memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de sür'atli bir sermaye piyasasının kurulması ve işlenmesi lazımdır. Sermaye piyasasının kaynağını teşkil eden tasarrufların devlet tarafından teminata kavuşturulması gerekmektedir.

Sağlıklı işleyen bir «sermaye piyasası»ndan yonayız. Halkın küçük tasarruflarının enflasyondan etkilenmemesi için çeşitli tedbirler alacağız. Tasarrufların yüksek faiz yoluyla değil hisse senedine olan talebin teşviki ve kâr ortaklığını teşvik suretiyle arttıracğıız.

TİCARETTE İSTİKRAR :

MADDE : 22 — Harp tehlikesi, şiddetli enflasyon ve deflasyon, tekel ve aşırı mal darlığı gibi olağanüstü haller müstesna, ticaret ve iş hayatına fiyat kontrolü, kâr had-di, narh, lisans ve kontenjan gibi tedbirlerle idari müdahaleyi zararlı ve asıl hedefi baltalayıcı tedbirler olarak mütalaa ediyoruz. İktisadi düzenin ve fiyat istikrarının, idari müdahalelerle değil, genel iktisadi tedbirlerle tanzim edilmesi zaruretine kanı-yız.

Ancak milli menfaatlerin gerektirdiği her yerde devlet kontrol ve müdahalesinin gerekli olduğuna da ninanıyoruz.

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER :

MADDE : 23 — İktisadi gelişmemizde dış ödemeler dengesini ciddi bir engel ol-maktan çıkarmak asıl hedeftir. Yanlış kur politikaları ile ithalat teşvik edilip, ihra-caat cezalandırılmamalıdır. Bürokratik işlemlerin daha da azaltılması, ilgili kamu ku-ruluşları arasında gerekli işbirliğinin sağlanması, ulaştırma ve haberleşme sisteminin sür'atle geliştirilmesi, pazar araştırması, risk garantisi, ihracaat kredisi, evsaf, üreti-min devamlılığı, fiyat uyumu, ihracaat imkân ve şartları üzerinde bilgi akımı gibi alan-larda alınacak tedbirlerle ihracaatımızın devamlı artırılması sağlanmalıdır.

İktisadi gelişme ve dış ödemeler dengesinde iyileşmeye uygun olarak kambiyo sisteminin serbestleştirilmesi sağlanmalıdır. Hedef Türk Parasında serbest kur siste-mine geçiştir. Bunu gerçekleştirecek şartlar hazırlanmalıdır.

Öteyandan yurt dışındaki işçilerimizin dövizlerinin önemli seviyede ve devamlı olarak Türkiye'ye gelmesi için gerçekçi kur politikaları takip edilmelidir. Türk müteah-hitlerinin yurt dışında daha geniş çapta iş almaları için gerekli her alanda Devlet desteği sağlanmalı ve bugün karşılaşılan mes'eleler sür'atle çözümlenmelidir.

İktisadi münasebetlerde, ticaret, iktisat ve maliye ve dış ticaret politikasında, müstakâr ve tutarlı bir yol takib edilmesi şarttır. Bu itibarla, sık sık değişen kararna-melerle, her gün sürpriz teşkil eden tedbirlerle memleketin iktisadi düzeninin sar-sılmasını önlemek gerektiğine inanıyoruz.

KOOPERATİFÇİLİK :

MADDE : 24 — İktisaden gelişmekte olan memleketlerde, özel teşebbüsün yal-nız başına başaramayacağı büyük mes'eleler, kooperatifler vasıtasıyla gerçekleştiril-miştir. Partimiz, toplu teşebbüs ifade eden kooperatiflerin belirli bazı sosyal ve eko-nomik alanlarda faydalı faaliyetler gösterdiği inancındadır. Kooperatiflerin, katı sis-temlerinin değil, hür demokratik toplumun gerekli unsurları olduğu kanaatindeyiz. Kooperatifçilik, Partimiz tarafından her çeşit vasıtalarla himaye edilecek ve destek-lenecektir.

YABANCI SERMAYE :

MADDE : 25 — Bugünün anlayışı içinde yabancı sermaye ile münasebet, sadece basit bir para muamelesi olmaktan çıkmış, sermayeyle birlikte yeni teknoloji, yeni me-tod, yeni organizasyon ve yeni pazar getirme istikametine yönelmiştir.

Milli menfaatlerimize uygun olmak, planlı kalkınma gayretlerini destekleyici mahiyette bulunmak ve ülkemize yeni dış pazarlar kazandırmak şartıyla yabancı sermayenin Türk ekonomisinde faydalı bir unsur olarak değerlendirilmesi lüzumuna inanıyoruz.

AET, ORTADOĞU VE AFRİKA ÜLKELERİYLE EKONOMİK İLİŞKİLER :

MADDE : 26 — Günümüzde kapalı bir ekonomi sistemi içinde ve kendi kendine yeterlilik prensipleriyle bir memleketin ekonomik gelişmesini gerçekleştirmek, son derece güç bir hale gelmiştir. Bu gücünü yenmek için geniş pazarlar temin etmek ve ekonomik güçleri birleştirmek yoluna gidilmektedir.

Bu zaruretin icabı olarak memleketimiz AET ilişkileri ancak iktisadi kalkınmamızı hızlandıracak, sanayileşmemizi baltalamıyacak ve milli menfaatlerimize ters düşmeyecek ve yeni imkânların ortaya çıkmasını mümkün kılacak şartları ve avantajları haliz bir anlaşma çerçevesinde değerlendirilecektir.

Ancak AET'nu kültürleri ve sosyal yapıları bizden tamamen farklı batı toplumları ile ileride siyasi, kültürel ve sosyal entegrasyonlara varacak bir münasebet içinde değil, sadece karşılıklı menfaate dayanan iktisadi münasebetler çerçevesinde mütaala ediyoruz.

Tarihi ve yakın bağlarımız bulunan Ortadoğu, Afrika ve özellikle Kuzey Afrika ülkeleriyle ekonomik ve kültürel münasebetlerimizi daha da geliştirerek çok yönlü bir işbirliği kurulmasına azami gayret göstereceğiz.

Türkiye'nin jeopolitik durumu, komşu ortadoğu ve Afrika ülkeleriyle yakın bağlarının geliştirilmesi, hür demokratik dünya içindeki siyasi ve ekonomik ağırlığımızın artmasında önemli bir faktör olacaktır.

ÇALIŞMA HAYATI İLE İLGİLİ GENEL GÖRÜŞÜMÜZ :

MADDE : 27 — İktisadi kalkınma gayretlerinin asıl gayesi insandır. Yeni kalkınma döneminde Türkiye'de işsizliği azaltıcı, refahı ve sosyal güvenliği yayıcı uygulamalara öncelik verilmelidir. İstihdam imkânlarının artırılması, kalkınma planlarında önemli bir hedef olarak yer almalıdır. Sosyal haklar genişletilirken ekonominin genel imkânları gözönünde bulundurulmalıdır.

İşçi ve işveren ilişkileri, işçinin işsiz kalması, milli istihsalin azalması, toplumun zarar görmesi ve milli bütünlüğün bozulmasını önleyici şekilde düzenlenmelidir. Sendikaların ve üyelerinin iktisadi ve mesleki yararlarını gözetici istikamette çalışmalarını sağlanmalı, bunların sınıf mücadelesi ve siyasi savaş aracı olarak kullanmaları önlenmelidir. Toplu Sözleşme sistemi içinde, düzenlenen çalışma hayatında esas olan, sosyal barışın sağlanması ve sosyal gelişmedir. Aynı milletin ferdleri ve çalışma hayatının ayrılmaz unsurları olan işçi ve işveren arasındaki çatışmalar sadece kendilerine değil fakat aynı zamanda toplumun tümüne zarar vermektedir. Yeni çalışma ilişkilerinde esas, çatışma değil, uzlaşma olmalıdır. Çalışma barışının sağlanmasında hükümet, işçi ve işveren taraflarının işbirliği gerçekleştirilmelidir. Toplumun bütün kesimlerini adil bir şekilde gözetecek olan bir gelirler ve ücretler politikası takip edilmelidir.

SOSYAL BARIŞ ANLAYIŞIMIZ :

MADDE : 28 — Bir taraftan milli, beşeri kaynakların geliştirilmesine önem verilirken, diğer taraftan hem eğitim ve hem de çalışma hayatının her safhasında milli birlik ve beraberliğin muhafazası ve sağlanması için özen gösterilmelidir. Türk

milleti zit kutuplara ayrılmış ve birbiriyle mûcadele eden sınıflardan meydana gelmiş bir halk değildir. Milletimizin milli birlik duygusu ve sosyal barış içinde çeşitli meslek ve iktisadi faaliyet gruplarının aralarında uyum sağlayarak kalkınma hamlelerine katkıda buldukları bir bütündür. Sosyal hayattaki her yeni düzenleme bu milli bütünlüğü bozmayacak ve fakat daha da kuvvetlendirecek nitelikte olmalıdır.

İŞSİZLİK :

MADDE: 29 — Memleketimizde işgücü gereği gibi değerlendirilememektedir. Şehirlerde ve kasabalarda mevcut açık işsizliğin yanısıra tarım sektöründe, özellikle köylerde gizli işsizlik hüküm sürmektedir. Her geçen gün biraz daha fazla ciddiyet kesbeden işsizlik konusunu fevkalade önemli memleket mes'elelerinden biri olarak görmekteyiz. Bu sebeple, Partimiz, işsizlik problemlerini çözümlmeyi sosyal siyasetin ana hedefi kabul eder.

Memleketimizde özlenen huzurlu çalışma hayatını temin için, işsizlik meselesinin halledilmesi yanında, işveren—işçi münasebetlerinin ahenkli bir şekilde tanzim edilmesini ve geliştirilmesini zaruri görmekteyiz.

SOSYAL REFAH HİZMETLERİ :

MADDE : 30 — Memleketimizde sosyal yardım ve güvenlik hizmetleri yetersiz ve dağınık bir durumdadır. Himayeye muhtaç çocuk ve yaşlıların büyük kısmı perişan ve adeta sahipsizdir. Bundan dolayı sosyal refah hizmetlerini dağınık ve dengesiz durumdan kurtarıp, devamlı, yeterli ve kaliteli hizmetler haline getirmek kararındayız.

İhtiyaca yetecek sayıda çocuk bakımyuvaları, yetiştirme yurtları, ana okulları ve gündüz çocuk bakımevleri ile yaşlı ve düşkünler için huzur ve dinlenme yurtları açılacaktır.

Özel eğitime muhtaç sağır, dilsiz ve körlerle ortopedik sakatlığı olan ve gerl zekalı çocuklara ait müesseseler geliştirilecek ve çoğaltılacaktır. Bunlara okul eğitiminin yanında şahsî kabiliyetlerine uygun olarak işe ve sanat yöneltici eğitim de verilecektir.

HÜRRİYETÇİ DEMOKRATİK NİZAMDA SENDİKACILIK :

MADDE : 31 — Hür sendikacılığı, hem ücret pazarlığı, hem çalışma şartları, hem de demokratik bir düzende verimi arttıran ve mesleki ve beşeri dayanışmayı takviye eden faydalı bir müessese olarak kabul ederiz. Sendika hürriyetine karşı müdahaleyi, demokratik hak ve hürriyetlere karşı yapılmış bir müdahale olarak mütalaa ederiz.

Sendikacılığın mesleki bir dayanışma vasıtası olarak kullanılmasını, siyasi baskı ve emeller için bir alet ve vasıta haline getirilmemesini arzu ederiz.

Sendika hürriyetini, lokavt ve grev hakkını tahdit etmemek şartıyla, işçi teşekküllerinin siyasi baskı vasıtası olarak kullanılmasını ve iktisadi kalkınma hedeflerimizi baltalayacak ve bizzat çalışan kütlelerin menfaatlarına zarar verecek istikamette sosyal hakların kötüye kullanılmasını önlemek üzere hür Batı memleketlerinde başvurulan usul ve müesseseler çerçevesi içinde hareket edilmesi gerektiğine kaniyiz.

SOSYAL GÜVENLİK TEDBİRLERİ :

MADDE : 32 — Hastalık, analık, iş kazaları, meslek hastalıkları, maluliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları gibi vasıtalarla, bütün çalışanları içine alan, birçok fizyolojik ve mesleki riskleri ve rehabilitasyon ihtiyacını karşılayan şümulü sosyal güvenlik tedbirlerini geliştirmek ve buna yalnız işçi ve işverenin değil, devletin de katılmasını sağlamak gerektiğine inanıyoruz.

İşsizlik sigortasının kurulması için hazırlık yapmak ve cemiyet içinde muhtaç ve düşkün fertlerin devlet himayesinden istifade edebilmesi için bazı tedbirler alınmasını sağlamak gerektiğine inanıyoruz. Keza, tarım işçilerinin de sosyal güvenlik sistemi içine alınması tarımda sigortacılığın geliştirilmesi gerektiğine kaniyiz.

Her Türk vatandaşını yarınından emin halde, huzur ve emniyet içinde yaşatmak gayemizdir. Sosyal güvenlik şemsiyesinin bütün milletimizi aynı ölçüde kucaklamasını temin edici ve bütün sosyal güvenlik kurumlarını birleştirici çalışmalara ağırlık vereceğiz.

Evsiz bütün ailelere medeni şartları haiz konutlar temininde öncülük etmek, devletin sosyal bir görevidir.

ÜCRETTE ADALET VE İŞÇİ TASARRUFLARI :

MADDE : 33 — Partimiz, her alanda asgari ücretleri, adil bir şekilde tesbit ve uygulamayı, bu uygulamanın sıkı bir şekilde takibini görev sayar.

Milli gelir ve kalkınma politikamıza uygun bir ücret politikası takip edilmesi için, sendikaların işbirliğine ve mes'uliyet hissi içinde faaliyetlerini geliştirmelerine ihtiyaç duyulacağını kabul ederiz.

İşçilerin tasarruflarını, yurt kalkınması yönünden teşvik ve değerlendirmeyi görev sayarız.

Bu tasarruflarla sinai tesislerin kurulmasını temin için kanun teminatı altında işçi Yardımlaşma Kurumu'nun teşkilini öngörmekteyiz.

İŞÇİ EĞİTİMİ VE DİNLENME :

MADDE : 34 — Memleketimizde daha geniş bir çalışanlar topluluğunun vücut bulması için, işçilerin kendi konularıyla ilgili eğitimlerini sağlayarak mesleklerinde gelişmelerini temin maksadıyla işçi kuruluşlarını desteklemeyi görev sayarız.

Çalışanların ve işçilerimizin verimliliğini artırmak gayesi ile dinlenme imkânlarını hazırlamak hedeflerimiz arasındadır.

YURT DIŞINDAKİ ÇALIŞANLAR :

MADDE : 35 — Yurt dışında çalışmaya giden işçilerimizin hak ve menfaatlerini sosyal güvenlik anlaşmaları ile teminata bağlamak, gittikleri ülkelerin işçileriyle hak eşitliği içinde bulunmalarını sağlamak, öğretmen, din adamı, sendika uzmanı gibi personel ihtiyacının giderilmesine çalışmak Partimizin başlıca hedefleri arasındadır.

Yurt dışındaki işçilerimize seçimlerde oy hakkı tanınacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarını değerlendirmek için gerekli ve güven verici tedbirlerin alınması ve yurda dönüşlerinde karşılaşılabilecek güçlükleri önlemek üzere şimdiden harekete geçmek ve tedbirler almak gerektiğine inanıyoruz.

ENERJİ POLİTİKAMIZIN HEDEFLERİ :

MADDE : 36 — Memleketimizde sür'atle gelişen sanayileşme ve şehirleşme hareketi, enerji konusunu, en önemli problemlerden biri haline getirmiştir. Bütün enerji kaynakları harekete geçirilerek, enerji üretiminin ihtiyaçlarımızın önüne geçirilmesi prensibi, enerji politikamızın esasını teşkil eder.

Partimizce enerji politikası, memleketimizin ekonomik ve sosyal kalkınma, sanayi, tarım ve iskan politikaları ile ahenkli ve dengeli bir şekilde yürütülecektir.

Önemli seviyelere varmış olan enerji açığını kapatmak için yeni kalkınma döneminde enerji üretimine öncelik verilmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesinde özellikle şu tedbirler alınmalıdır :

- Enerji projelerine yatırım programlarında öncelik verilmelidir.
- Mevcut enerji kaynaklarının optimum düzeyde üretimi sağlanmalı, kayıplar önlenmelidir.
- Enerjinin akılcı ve verimli bir biçimde kullanılması için gerekli eğitim yapılmalıdır.
- Klasik olmayan enerji kaynakları geliştirilmelidir.
- Yurt içi petrol üretimi artırılmalı ve arama faaliyetlerine hız verilmelidir.
- Mevzii ve küçük sular üzerine küçük hidrolik santraller kurulmalıdır.
- Kömür işletmeciliğinde resmi kuruluşlar ile özel teşebbüs işbirliği yapılmalıdır.
- Konutlar tecrit edilmeli ve enerji tasarruf eden projeler endüstride tercih edilmelidir.
- Tesis ithali yerine teknoloji ithaline gidilmelidir.
- Tarımda ve sanayide enerji kısıntısı kaldırılmalıdır.
- Kırsal alanlarda biyogaz işine önem verilmelidir.
- Jeotermal enerjiden ve nükleer enerjiden yararlanılmalıdır.
- Nükleer enerji çalışmaları sür'atlendirilmeli, nükleer santraller tez zamanda kurulmalıdır.

MADEN POLİTİKAMIZ :

MADDE : 37 — Memleketimizin ekonomik kalkınmasında, özellikle İstihdam mes - elesinin çözümlenmesinde ve döviz gelirlerinin artırılmasında, madenlerimizin ve madencilüğimizin çok önemli rolü vardır.

Maden politikamız, milli menfaatlere hanel gelmeden, maden kaynaklarımızın en iyi şekilde işletilmesi ve memleketimizin maden alanında dünya piyasalarına istikrarlı bir şekilde yerleşmesi esasına göre ayarlanacaktır. Bu maksatla, aşağıdaki tedbirlerin alınmasını zaruri görmekteyiz :

- a) Memleketimizin sahip bulunduğu yeraltı servetleri nitelik ve miktar bakımından en kısa zamanda tesbit edilmelidir.
- b) İhrac imkânı olan ve ağır sanayimiz için gerekli bulunan maden aramalarına önem verilmeli ve öncelik tanınmalıdır.
- c) Maden işletmeciliği yapan kamu kuruluşları mali, teknik ve organizasyon yönlerinden güçlendirilmelidir.
- d) Özel sektör, ihracat yapabilmek için teşvik olunmalıdır.

e) Kamu ve hususiyle özel sektörü, iyi, verimli ve madenlerimizin heder olmasını önleyici bir işletmeciliğe yöneltmek için gerekli tedbirler alınmalıdır.

f) Büyük milli kuruluşların tesisini sağlayacak ve maden sahalarının hareketsiz kalmasını önleyecek tarzda maden mevzuatı tanzim ve tedvin edilmelidir.

g) Madencilüğümüzün gelişmesinde büyük yardımı olacağına inandığımız Maden Bankasının çalışır hale gelmesi sağlanmalıdır.

h) Linyit araştırmalarına gereken hız ve önem verilmelidir.

KÖY KALKINMASI :

MADDE : 38 — Köyler, birer yerleşim ünitesi olduğu kadar, Türk ekonomisinin, sosyal ve siyasi yapısının temel çekirdeğidir.

Köyler, bütün ekonomimize tesir eden, tarım bakımından önemli bir üretim alanı, ihracat, yatırımlar ve işgücü bakımından gür bir kaynak, sanayimizi besleyen geniş bir iç pazar olduğu kadar, Türk Milliyetçiliğinin, Türk inanç ve törelerinin de yüzyıllar boyu tutmuş kutsal bir ocağıdır.

Bu sebepten, her türlü kalkınma hamlesinin köyden başlaması ve her türlü hizmetin köye ulaştırılması gereğine inanan Partimiz, köy ve köylüyle ilgili tedbirlere öncelik ve ağırlık verecektir.

Nüfusumuzun yarısını teşkil eden köylümüzün, geliri az, medeniyet nimet ve hizmetlerinden istifade imkânları mahdut, alt yapı ve sosyal nitelikteki yatırımlardan aldıkları pay çok düşüktür.

Partimiz, milli kalkınmamızın köylünün kalkınması ve katkısı ile özlenen şekli olacağına inanır.

Köylüyü sahipsiz bırakmamayı, sosyal güvenliğe kavuşturmayı, köylerimizin belli bir plan dahilinde sanayileşmesini temin etmeyi, yol su, elektrik, her derecedeki okul, hastahane gibi medeni imkânlardan azami istifadeyi sağlamak, köylülerimizin daha iyi şartlarda hayat sürmelerini temin için çeşitli üretim birlikleri, yatırım ve tasarruf sandıkları kurulmasını devrin insanı olarak yaşatma tedbirlerini almayı ve köyü içine dönük durumdan kurtarmayı milliyetçi politikamızın tabii icabı sayarız.

ZİRAİ KALKINMA, TARIM VE TOPRAK REFORMU :

MADDE : 39 — Memleketimizin zirai bölgelere ayırarak her bölge için ilme ve gerçeklere dayanan özel tarım programları tatbik etmek, zirai üretimi artıracak, maliyeti düşürecek tedbirleri almak ve bu suretle produktiviteyi ve rantabliteyi yükseltmek, toprağın iyi işlenmesini ve muhafaza edilmesini sağlamak, yeniden işletmeye açılacak toprakları sür'atle işletmeye hazır vaziyete getirmek, iyi tohumluk, uygun gübre, teknik sulama, zirai bilgi, tarım mücadelesi gibi hizmetleri temin etmek, bunlar için lüzumlu ekipman ve finansman bulmak, zirai üretimde istikrarı sağlamak ve sermayenin tarımdan kaçmamasını temin için mülkiyet emniyeti, zirai asayiş, kadastro, tapulama ve zirai sigorta gibi üreticiye emniyet ve itimat telkin edecek her türlü tedbir almak, elde edilen ürünlerin değer fiatına satışını temin için iç ve dış pazarlarda uygun bir pazarlama organizasyonu kurmak ve kurulmasını sağlamak, zirai teknolojiyi inkişaf ettirmek, tarım sahasındaki gizli ve açık işsizliği, tarım teknolojisine ve muhtelif endüstri sahalarına çekmek, üretken ve rantabl çalışan düzenli tarım işletmelerini teşvik etmek, bu suretle memleketimizde «Tarım Reformu»nu tahakkuk ettirmek emelindeyiz.

Topraksız ve yeterli toprağı olmayan köylünün toprak sahibi kılınmasını lüzumlu görmekteyiz. Fakat tarım arazisi ne şekilde hesaplanırsa hesaplanırsın, bugünkü çiftçi ve köylü nüfusuna yetecek ölçüde değildir. Gerçek şudur ki, tarım sektöründeki nüfus miktarı, bu sektörün istihdam imkânlarının çok üstündedir. Araziye gittikçe şiddetlenen bir nüfus baskısı vardır. Bu sektördeki nüfus fazlalığı, arazinin mütemediyen küçülemesine, dolayısıyla verimin düşmesine sebep olmaktadır.

Mülkiyet hakkına sadık, temel insan haklarına dayanan rejimin samimi taraftarı ve koruyucusu bir parti olarak mülkiyetin muhafazası, devri, intikali ve devamı şartlarını ortadan kaldırmadan toprak sahipliğini Anayasa sınırları içerisinde düzenleyecek, özel teşebbüsü engellemeyecek ve düzenli işletmelere dokunmayacak bir tarım reformuna taraftarız. Bunun tahakkukuna çalışmak görevlerimiz arasındadır.

ORMANCILIK :

MADDE : 40 — İlim ve tekniğin rehberliğinde ileri ve rasyonel bir ormancılık uygulanması suretiyle, ormanlarımızın korunması, verimliliklerinin artırılması ve yeni ormanlar yetiştirilmesi sağlanacak ve Türkiye bir yeşil ülke haline getirilecektir.

Halkımızın refah ve mutluluğı temel hedef olduğu için, memleket gerçekleri ve yılların tecrübesi göz önünde tutularak ormanların verimini azaltılmadan halk—orman ilişkileri düzenlenecektir.

HAYVANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ :

MADDE : 41 — Türkiye’de hayvancılık, balıkçılık ve diğer su ürünlerini, hem önemli bir ihracat konusu, hemde milli gelirimizin artmasıyla daha da genişleyecek iç ihtiyacı karşılayacak bir kaynak olarak mütalaa ediyoruz. Bunun için köylü ve üreticinin teşkilatlanmasını, üretim, yetiştirme ve avlanma için gereken tesisleri temin etmeyi, kıymetlendirme ve pazarlamada gerekli tedbirleri almayı lüzumlu görüyoruz.

Memleketimizde mer’aa hayvancılığı yanında, besi hayvancılığı entansif hayvancılık şekillerinin de geliştirilmesinin lüzumuna inanıyoruz. Mer’aları daha da modern ve verimli bir hale getirmek için teknik, hukuki ve mali gereken tedbirlerin bir an önce alınmasını sağlayacağız.

GIDA KONTROLU :

MADDE : 42 — Sağlıklı, yeterli ve ucuz beslenme, gıda modelleri üzerinde her türlü spekülasyonun önlenmesi, etkili bir kontrol mekanizmasının kurulması ve etkisini kaybetmeden sürdürülmesi bütün vatandaşlarımızı ilgilendiren hayati ehemmiyette bir hizmet hedefidir.

BAYINDIRLIK HİZMETLERİ :

MADDE : 43 — Partimiz, bayındırlık hizmetlerine, ilim ve teknolojiyle birlikte memleket gerçeklerini dikkate alarak hızla devam edecektir.

Proje yapım, müşavirlik ve kontrollük gibi hizmetler, gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında, maddeten ve manen desteklenmek suretiyle Türk teknik gücünün gelişmesi sağlanacaktır.

Yapıların sağlam, emniyetli, ucuz, kullanışlı ve güzel inşaatı ve bakımı için memleket şartlarına uygun teknik normlar hazırlanacak, gerekli idari tedbirler alınacak ve icap eden alanlarda standardizasyona gidilecektir.

Devlet—müteahhit münasebetleri, müsbet bir nizama kavuşturulacak ve mahzur- ları görülen ihale usulleri yerine adil ve pratik yeni mevzuat getirilecektir.

Bayındırlık hizmetlerinde lüks ve israftan kaçınılacak ve ekonomik gelişmeye, üretimi arttırmaya yönelik bayındırlık hizmetlerine öncelik tanınacaktır.

ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME POLİTİKAMIZIN HEDEFLERİ :

MADDE : 44 — Ulaştırma sistemi, iktisadi, sosyal, kültürel ve askeri taşıma tale- bini en iyi, yeterli ve sür'atli bir şekilde karşılayacak tarzda geliştirilmelidir. Bunun için ulaşılabacak başlıca hedefler şunlardır :

— Teknolojik çalışmalar geliştirilerek ana istikametler belirlenmeli ve böylece «Milli Ana Ulaştırma Planı» hazırlanmalıdır.

— Ulaştırma alanında darboğazlar tek tek belirlenerek, ulaştırma alt yapısı tec- hizat, yan sanayi, personel konuları iktisadi ve sosyal tesisleri ile birlikte ele alın- malıdır.

— Limanlarımız yetersizdir; ayrıca gümrüklü malların işgal ettiği atıl hacimler değerlendirilmemektedir. Deniz ulaştırmasının geliştirilmesinde deniz ticaretinin ulus- lararası niteliği dikkate alınmalıdır.

— Deniz, kara, demir ve hava yolları ulaştırmasında koordinasyon ve verimlilik sağlanmalıdır.

— Hava yolu ulaştırmasında, turizm gözönünde tutularak dış hatlara ağırlık ve- rilmelidir.

— Türkiye'nin coğrafi durumu dolayısıyla, milletlerarası transit taşımacılığı im- kânlarından azami ölçüde yararlanmalıdır.

— Artan talebi karşılayacak bir şekilde iç ve dış haberleşme imkânları geliştiri- lmeli ve bu alanda ileri teknolojiden yararlanılmalıdır.

ŞEHİRLEŞMENİN TANZİMİ :

MADDE : 45 — Partimize göre, topyekün planlı kalkınmanın gayesi iktisadi ve sosyal yapıyı modernleştirmek ve kontrollü bir şekilde sosyal değişmeyi hızlandırmak- tır. Sosyal değişmenin bir mekan yönü vardır. Sanayi öncesi düzende, şehir ve köy birbirine bağlı değildir. Halbuki sanayileşmiş bir toplumda ise, şehir ve köy hayatı bir- biriyle bağlanmıştır. Şehirleşme, sosyal gelişmeyi hızlandırıcı olması yanında, doğru- dan doğruya iktisadi kalkınmayı etkileyen faktör vasfındadır.

Partimize göre sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşme, iktisadi geliş- me ve kalınma vakıasının birbirinden ayrılmayan ve ayrı düşünülmeyen üç unsur- dur. Bu itibarla, Partimize şehirleşme şuurlu bir şekilde tanzim edilecektir.

Şehirleşme politikamızın tabii icabı olarak aşağıdaki tedbirlerin alınmasını zaruri görmekteyiz.

- a) Her aileyi bir eve sahip kılmak hedefimiz olacaktır.
- b) Büyük şehirlerin nazım planları sür'atle tamamlanacak ve tatbikata geçile- cektir.
- c) Kamu inşaatında ekonomik standartlara uygun hareket edilecektir.
- d) Devlet, gerek finansman ve gerekse konut yapmak yönünden, konut alanın- daki yerini, düzenleyici ve kendi evini yapanı destekleyici olarak alacaktır.

e) Sosyal nitelikteki mesken yapım kooperatifleri desteklenecektir.

f) Şehirlerden doğrudan doğruya sorumlu olan kuruluşlar belediyelerdir. Ancak, belediyeler kendi imkânları ile şehirleşme problemlerini halledecek durumda değildirler. Bu sebeple, bir yandan belediyelerin ve iller Bankasının imkânları her bakımdan arttırılacak, bir yandan da şehirleşmenin ortaya çıkardığı mes'eleler, ihtiyaca uygun kararlarla çözümlenecektir.

h) Bütün belediyelerin su, elektrik ve kanalizasyon gibi alt yapı tesis ve hizmetlerine kavuşturulmasına çalışılacaktır.

GECEKONDU MES'ELESİ :

MADDE : 46 — Şehirleşmenin ve artan nüfusun getirdiği en önemli mes'elelerden biri de gecekondur meselesidir. Her ailenin, şartlarına uygun sıhhi bir mesken sahibi olmasını hedef alan partimiz, gecekondur mes'elesinin çözümü için gerekli tedbirlerin alınmasını zaruri görmektedir.

Gecekondur mes'elesini özel şekilde ele alınacaktır. «Kendi evini yapana yardım» prensibine dayanılarak bu mes'elenin çözümüne çalışılacaktır.

Gecekonduların tapu, yol, su, elektrik, okul ve sağlık tesisleri gibi mes'eleleri halledilecektir. İslahı mümkün olmayan gecekondular tasfiye edilecek ve sahipleri sosyal meskenlere kavuşturulacaktır.

Düşük gelir gruplarına yönelmiş mesken politikamızın ağırlık noktalarını, gecekondur önleme bölgeleri ihdası, bunlara alt yapı temini, bu bölgelerde ev yapacaklara arsa tahsisi, teknik yardım ve kredi temini teşkil edecektir.

GÖÇMEN MES'ELESİ :

MADDE : 47 — Anavatana gelecek olan ve evvelce gelmiş bulunan göçmenlerin mes'eleleri sür'atle ve ciddiyetle ele alınıp halledilecektir.

TABİİ AFETLER :

MADDE : 48 — Partimiz, tabii afetlere maruz kalan vatandaşlara ve bölgelere, devlet yardımını, faaliyet ve hizmetlerini sür'atli ve tesirli bir şekilde götürecektir, her türlü tedbiri alacaktır. Tabii afetler konusunda çalışan resmi ve özel teşekküller arasında koordinasyon sağlanacaktır.

ÇEVRE VE HAVA KİRLENMESİ :

MADDE : 49 — Ülkenin güzellik ve temizliğini, ülke tabiatının dengesini bozucu, vatandaşın ve karalarımızla sularımızda yaşayan canlıların sağlığını tehdit edici, hava, su ve çevre kirlenmelerinin önüne geçilecek, sanayi tesislerinin kuruluşunda ve ehemmiyetle gözönünde bulundurulacak, halen mevcut tesislere bu yöndeki noksanları behemahâl ikmal ettirilecektir. Bu konuya örgün ve yaygın eğitim programlarında yer verilerek vatandaşın eğitilmesi sağlanacaktır.

SAĞLIK POLİTİKAMIZIN GENEL HEDEFLERİ :

MADDE : 50 — İlimi metodlarla yapılmış, inceleme ve araştırmalara dayanan ve yurt gerçeklerine uygun programları olan bir sağlık politikası tatbik edilecektir.

Sağlık politikamızın genel hedefleri şunlardır :

- a) Devlet varlığının ve bekasının ana kaynağı olan insanın beden ve ruh sağlığını sağlamak ve korumak,
- b) Koruyucu sağlık hizmetlerini (Koruyucu hekimliği) esas kabul ederek geliştirmek ve yurt sathına yaymak,
- c) Tedavi edici sağlık hizmetlerini (tedavi hekimliği) koruyucu sağlık hizmetlerinin yardımcısı ve tamamlayıcısı olarak değerlendirmek,
- d) Sağlık hizmetlerini halkın ayağına, köylüye ve düşük gelirliler için unitelere götürmek,
- e) Halkın sağlık, bilgi ve görgü seviyesini yükseltmek,
- f) Sağlık hizmetleri yönünden az gelişmişlik farklılığını azaltmak ve dengesizliği kaldırmak için etkili tedbirler almak,
- g) Sağlık sigortasını yurt sathında genelleştirmek,

İDARE İSLAHAT :

MADDE : 51 — Bugünkü devlet idaresi, merkeziyetçi, aşırı derecede bürokratik ve statiktir. İdari mekanizma, hem de taşra teşkilatı ile, Türk toplumunun içinde bulunduğu dinamizme, milletimizin geçirdiği sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeye ayak uyduramamaktadır. Bu sebeple, memleketimizin gerçeklerine, gelişmiş ülkelerin bu konudaki uygulamaya ve tecrübelerine, ilmi araştırmalara dayanan köklü bir idari islahatın zaruretine inanmaktayız

Merkezi hükümet teşkilatına dahil bakanlık, daire ve kuruluşlar arasındaki görev dağılımı ilmin ve tecrübelerin ışığı altında yeniden tesbit olunmalıdır. Kaynaklardan tasarruf ve azami istifade, hizmet verimliliği gibi prensiplerden hareket edilerek aynı mahiyetteki görevlerin bir yönetim ünitesinde toplanması sağlanmalıdır. Kalkınma planlarının tatbiki, kamu hizmetlerinin en verimli bir şekilde yürütülmesi temin edilmelidir.

Alınacak islahat tedbirleriyle idarenin tarafsız, durust, guleryuzlu, sur'atlı ve güvenilir vasıflara kavuşturulmasını sağlayacağız.

MERKEZİ VE MAHALLİ İDARE İLİŞKİLERİ :

MADDE : 52 — Artan kamu hizmetlerinin vatandaş ayağına daha iyi şekilde götürülebilmesi ve genişleyen merkezi idare teşkilatının bürokratik mecburiyetler içinde boğulmasının önlenmesi için Türkiye'de Merkezi Devlet Teşkilatı ile Mahalli idareler arasındaki ilişkilerin, tarihi kökler ve tesadüflere dayanan bünyesi yeniden gözden geçirilmeli ve mahalli idarelerin yetki ve imkânları artırılmalıdır. Merkezi Devlet Teşkilatı ile koordinasyon ve işbirliği daha açık ve rasyonel bir şekilde tesbit edilmelidir.

PERSONEL REFORMU :

MADDE : 53 — Personelin, iyi bir şekilde yetiştirilmesi, tatminkâr maddi imkânlarla sahip kılınması, hizmet şart ve icaplarına uygun olarak tayinlerinin yapılması, her türlü özlük işlerinin sağlam esaslara bağlanması gerekmektedir.

Kanunsuz emirlere ve keyfiliğe karşı, durust, çalışkan ve görevine bağlı memurun korunması zaruretine kaniyiz.

Kamu hizmetlerinin ucuz, verimli, kaliteli, sür'atli ve emniyetli görülebilmesi için her hizmet dalındaki personelin görev, yetki ve sorumluluklarının açıklığa kavuşturulması lazımdır.

Kamu hizmeti gören bütün memurların aylıkları, hayat şartlarına uygun bir esneklikte olmalıdır.

Emekli, dul ve yetim gibi dar gelirliilerin hayat şartları, değişen iktisadi ve sosyal icaplara göre ayarlanmalıdır.

Memurların sosyal güvenlik hakları teminata bağlanmalıdır. Memurlar arasındaki sosyal ve iktisadi dayanışmayı sağlayan kuruluşlar devletçe kurulmalı ve desteklenmelidir.

EMNİYET VE ASAYİŞ :

MADDE : 54 — Vatandaşın, can, mal ve ırz güvenliğinin sağlanması ve adil bir otoritenin tesisi, devletin varoluş sebebini teşkil eder.

Partimiz, emniyet ve asayiş hizmetlerinin iyi bir şekilde görülmesi için her türlü tedbirin alınması lüzumuna inanmaktadır.

Zabıta ve milli istihbarat kuruluşlarını, memleket ihtiyaç ve gerçeklerine göre, modern bir anlayışla yeniden tanzim ve takviye edeceğiz.

Emniyet ve asayiş personelinin, maddi durumlarının iyileştirilmesi, hukuki ve mesleki bilgilerle teçhiz edilmesini, gerekli sosyal tesislere kavuşturulmasını lüzumlu görmekteyiz.

Memleket çapında felaket halini alan trafik kazalarının önlenmesi ve trafik meselesinin halledilmesi için köklü ve kesin tedbirler alınmasını çok lüzumlu ve zaruri addediyoruz.

ADALET :

MADDE : 55 — Partimiz, «Adalet mülkün temelidir» prensibine, binlerce yıllık tarihin şerefli bir mirası olarak en büyük sadakat ve samimiyetle inanır. Bu inancın ve hukuka bağlı devlet ilkesinin gereği olarak, adaletin kolay, ucuz ve sür'atli sağlanması için zamanımızın icaplarına, ülkemizin sosyal ve iktisadi şartlarına uygun köklü tedbirler alınması lüzumuna kaniiz. Geciken adaletin bir adaletsizlik teşkil edeceği görüşündeyiz.

Mahkemelerin görev, yetki ve dereceler bakımından günün ihtiyaç ve şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gereğine inanıyoruz. Hakim, savcı ve diğer adalet personelinin ve mahkemelerin meslek ve fonksiyonlarının vekarı, mes'uliyetlerinin ağırlığı ile mütenasip olarak maddeten ve manen teçhiz edilmeleri, çalışma imkân ve şartlarının mutlaka düzetilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

MİLLİ EĞİTİM VE MİLLİ KÜLTÜR VE GENÇLİK :

MADDE : 56 — Milli eğitim faaliyetlerini, topyekûn milli kalkınma gayret ve hamlelerimizin başlıca mesnedi sayarız. Milletimizin en kıymetli hazinesi insandır, yapılması tasavvur edilen her şey insan içindir ve ancak insanla mümkündür. İnsan yetiştiren kaynak da milli eğitimidir. Bu bakımdan milli eğitim mes'elesi, bizce bir varlık-yokluk mes'elesidir, hayatî ehemmiyettedir.

Dünyada emsal olarak alınabilecek ciddiyetteki bütün eğitim öğretim uygulamaları, milli muhtevalıdır. Milli olmayan eğitim, ancak bir gaflet veya suikast eseri olabilir. Dünyanın her yerinde eğitimin muhtevası önce milli kültürdür. Mücerret bir topluluğun, mücerret insanını yetiştirmek şeklinde bir eğitim öğretim faaliyeti düşünülemez, belli yani milli kültürü ile şahsiyet bulmuş bir topluluğun, belli özelliklerdeki ferdini uyumlu ve işe yarar bir şahsiyet olarak yetiştirmek bahis konusudur. Bu itibarla, dünyanın bütün ileri medeni ve şahsiyet sahibi milletlerinde olduğu gibi, Türk milli eğitiminin muhtevası da bütün zamanlar için ve her yerde geçerli olan evrensel değerlerle bezenmiş milli kültürümüzden ibaret olacaktır.

Büyük Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'nda ifade ettiği gibi, «Türkiye Cumhuriyeti'nin temel Türk kahramanlığı ve yüksek Türk Kültürüdür». Bu sebeple milli kültürümüz, çağdaş gelişme ve hamlelerimizin de başlıca mesnedi olmak gerekir. Milli kültürümüzün bütün imkân ve değerlerinin araştırılıp ortaya konulmasını, orijinal bir bütün olarak çağın şartları içinde beka ve inkişafının sağlanmasını, milli devletimiz için ifası zaruri bir vazife saymaktayız.

Yetişmekte olan çocuklarımızı ve gençlerimizi, her türlü yıkıcı ve bölücü, kendi milletine yabancılaştırıcı fikir ve fiillerden korumak için milli kültür ve ilme müstenid milli bir müfredat programı mutlaka gerçekleştirilmelidir. Eğitim veren her derece ve kademedeki bütün okullar ve kültür yayıcı bütün vasıtalar, milli bir istikamete tevcih edilmelidir. Eğitim, öğretim ve kültür faaliyetleri, birer tefrika kaynağı olarak milletimizin aleyhinde kullanılamaz. Cumhuriyet maarifinin ruhu ve temel esprisi tevhid yani birlik'tir. Bu noktada eğitim, öğretim ve kültür faaliyetleri milli savunma tedbirleriyle bütünleşen bir hassasiyetin konusudur.

Milli eğitim faaliyetlerinin en mühim rüknü öğretmen ve öğretim üyesidir. Öğretmen ve öğretim üyelerimiz nasıl iseler. Övle öğrenci yetiştireceklerdir. Bu bakımdan önce öğretim elemanlarının milli ve ilmi bir çizgide iyi yetiştirilmesi ve mevcutların ıslahı öncelikli bir mes'ele teşkil etmektedir. Öğretim elemanları, milli kültürün, milli birlik ve bütünlüğün, milli şuur ve milliyetçiliğimizin vekili, kefli, ilk ve en mükemmel örnekleri olmak mecburiyetindedirler.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin kalkınma gayret ve hamlelerimizin insan gücü ta lepleriyle mutlaka ahenkli hale getirilmesini şart saymaktayız.

Cumhuriyetin kuruluşundan buyana çeşitli şekillerde kanun, yönetmelik ve mevzuatta çok güzel ifadelerde yer almış bulunan milli ve çağdaş eğitim anlayışının, tam ve kamil bir tatbikat halinde gerçekleştirilmesi, Partimizin başlıca iddia ve taahhütleri arasındadır. Bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak, öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş medeniyetin yapıcı, yaratıcı, seckin bir ortağı yapmak hedefine doğru, milli eğitim ve kültür faaliyetlerini mutlaka, ilmi, milli bir tatbikat halinde gerçekleştireceğiz.

Milli Eğitim faaliyetlerinin teknik eğitim ve öğretime ağırlık verilerek tanzim edilmesini milli ihtiyaçlarımızın gereki sayarız.

Milli Kültür değerlerimizin araştırılması, tanıtılması ve kitlelere benimsetilmesi için özel düzenlemeler yapılacaktır. Türk Kültürüne, edebiyat, sanat hayatımıza milli çizgide büyük faydalar sağlayabilecek yayınlar yapan yayınevleri ile yazarları devletçe maddi ve manevi olarak desteklenecektir.

Türk gençliğinin Anayasada belirtilen Milli hedefler, ülke gerçekleri, milli eğitim temel kanunu çerçevesinde yetiştirilmesine azami gayret gösterilecektir. Gençliğimiz, Milli şuur ve ülkülerini bilen Milli kültür değerlerine ve milli tarihine saygılı, örf adet gelenek ve göreneklerini bilen, yaşayan ve geliştiren, Büyük Atatürk'ün verdiği vazife olan Cumhuriyetin sahibi ve koruyucusu olduğunun şuurunda, müsbet ilim ve her türlü teknik bilgi ile dolu, millete faydalı milliyetçi düşüncelerle mücehhez, Atatürk ilkelerine sadık kişiler olarak yetiştirilecektir.

TÜRK DİLİ :

MADDE : 57 — Millet varlığının ilk asli belirtisi ve dolayısıyla milli hüviyetin özü olan dil, toplulukları birer bütün yapan ve bu bütünlüğün devamını temin eden başlıca faktördür.

Dil, milletin sosyal yapısının temel taşıını teşkil eder.

Türkçe, Devletimizin resmi dili olması ötesinde, bütün Türk vatandaşlarının da ana dilidir. Türkçenin ana dil haline getirilmesi, tarihi ve tabii seyri içinde geliştirilmesi, Türk Milliyetçiliğinin temel ilkelerinden biridir. Konuşulan, yazılan, yaşayan ve nesiller boyu yaşayacak olan güzel Türkçe'ye ilim dışı her türlü müdahale yasaklanmalıdır. Dilde uydurmacılık ve aşırılık, Türk Dilinin bozulmasına ve nesiller arasında açıklık meydana gelmesine sebep olmuştur. Türkçe'yi milli kültürün icaplarına göre geliştirmek, bu arada, halk kitlelerinin kolayca anlayabileceği bir dil haline getirmek maksadıyla sadeleştirmek ne kadar lüzumlu ise, onun tarihi ve milli fonksiyonundan doğan özel vasıflarını da muhafaza etmek o kadar önemlidir.

TARİHİ ESER — CAMİ VE KÜLTÜR YUVALARININ İDAMESİ :

MADDE : 58 — Memleketin hem turizm bakımından önemli sermayesini teşkil eden, hemde milletimizin kültür mirasları arasında bulunan tarihi binaları ve abideleri onarmak ve sağlam halde tutmak milli kültür politikamızın tabii görevleri arasındadır.

Kütüphanelerin, okuma odalarının, müzelerin, cami ve ibadethanelerin, sosyal ve kültürel kulüplerin, sergi ve konferans salonlarının, okul öğrenci yurdu ve misafirhanelerinin yeterli, düzenli, temiz ve ihtiyaca uygun bir şekilde idame ettirilebilmesi için vatandaşın devletle ve mahalli idarelerle işbirliği yapması gerektiğine kaniyiz. Keza, parkların, oyun sahalarının, çocuk bahçeleri ve kreşlerin, çocukların, gençliğin ve halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesi ve idaresinin devlet tarafından desteklenmesini uygun görürüz.

TURİZM POLİTİKAMIZ :

MADDE : 59 — Memleketimizin tabii imkanları, tarihi eserleri ve milli gelenekleriyle büyük bir turizm kapasitesine sahip olduğuna inanan Partimiz, gelişmiş bir turizmin, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasında, birçok ülkelerdeki somut misallerde de görüldüğü üzere, pek müessir bir rol oynayacağı kanaatindeyiz.

Bu itibarla, gerek dış ve gerekse iç turizmin, günümüzün icaplarına uygun bir şekilde geliştirilmesi yolunda bütün imkânları kullanmaya kararlıyız. Ancak turizm politikası milli, manevi değerlerimizin dejenerasyonuna sebep olmayacak şekilde tesbit edilmelidir.

Turizmi, ülke kalkınmasında tarım ve sanayi kadar önemli görüyoruz.

RADYO VE TELEVİZYON :

MADDE : 60 — Radyo ve televizyon yayınlarından yurdumuzun her tarafında bütün vatandaşlarımızın istifade etmesi sağlanacaktır. Radyo ve televizyon yayınlarının eğitici, öğretici ve eğlendirici nitelik taşıyanları, milli ve manevi bünyemiz ihtiyaçlarına göre tanzim edilecektir.

Gerek büyük merkezlerdeki ve gerekse bölgelerdeki radyoların geliştirilmesi, televizyon yayının yurdun her köşesine iyi bir şekilde götürülmesi amacımızdır.

Anayasa ve kuruluş kanununa uygun olarak TRT'nin Anayasa'nın belirttiği prensipler ve tarafsızlık ilkesi içerisinde (belirli siyasi akımların ve belirli siyasi çevrelerin tesirinde kalmadan),

Milli Kültürümüze, Milli Eğitimimize hizmet etmesi, ilmi ve öğretici yayınlara ağırlık vermesi, yüksek bir zevk ve ahlak oluşturacak yönden gerçek sanat eserleri yayınlaması, haberleri tam bir objektivite içinde vermesi, milli ve manevi değerlerimize saygılı ve halkın genel ihtiyacına cevap verici bir düzen içinde çalışması ona prensibimizdir.

Radyo ve televizyonda en ileri teknoloji takip edilecek ve uygulanacaktır.

MİLLİ SAVUNMA POLİTİKAMIZ :

MADDE : 61 — Silahlı kuvvetlerimizin yalnız vatan müdafaası ile meşgul olmasını, siyasi cereyan ve temayüllerden uzakta kalmasını, siyaset dışında milli bir müessesese halinde savunma vazifesini yapmasını, hem «Modern Devlet» anlayışının ve hem de Silahlı Kuvvetlerimizin tarihi geleneklerimizin tabii bir icabı sayarız.

Partimiz, Milli Savunmayı sadece bir askeri mes'ele olarak değil, Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını, millet ve ülke bütünlüğünü, milli şeref ve haysiyeti, uluslararası haklarımızı ve barışı koruma hususunda milletimizin her ferdine ve devlet teşkilâtının bütününe şamil görevlerin ifası ve memleket değer ve imkânlarının bu istikamette kullanılması olarak kabul eder.

Milli savunma politikamızın temeli, zamanımızın siyasi ve stratejik şartları ile Türkiye'nin özel jeopolitik ve stratejik şartlarına uygun, milletçe topyekün savunma ve müttefiklerimizle ortak savunma esasına dayanır.

Partimiz, Silahlı Kuvvetlerimizin görevlerini güven ve selametle başarabilmeleri için bütün yurttta güvenliğin en sağlam şekilde korunması zaruretine inanır. Partimiz, Silahlı Kuvvetlerimizin savaş güçlerini yüksek derecede tutmayı ve bu maksatla teşkilât, eğitim, silah ve vasıtalarını süratle değişen şartlara göre düzenlemeyi görev sayar.

Askerlik mükellefiyetine ait esasların zamanın şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesini lüzumlu bulan partimiz, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt kalkınmasında da yeri ve rolü olduğuna, halk eğitimi ve teknik alanlarındaki başarılarının artırılması zaruretine inanır.

Silahlı Kuvvetlerimizin vatan müdafaasında memleket kaynaklarına istinat etmesini ve dış yardımların daha ziyade mevcut kaynakları harekete geçirtici mahiyette olmasını lüzumlu bulmaktayız. Bu maksatla öncelikle mühimmat ve asleha sanayinin geliştirilmesinden başlamak suretiyle Silahlı Kuvvetlerimizin ihtiyacı olan Milli harp sanayininin kurulmasını gaye biliriz.

Ordu personelinin yorucu ve yıpratıcı şartlar altında çalıştığını hesaba katarak, mesleğin şeref ve haysiyetine yakışan bir hayat seviyesini idame ettirmenin zarureti kabul ederek, Silahlı Kuvvetlerimizin, mesken, maişet, refah ve emniyet bakımından tatmin edici imkânlarla sahip olmasını arzu ederiz.

DIŞ POLİTİKAMIZIN ESASLARI :

MADDE : 62 — Birleşmiş Milletler Anayasası çerçevesi içinde, dünyada barış, adalet, eşitlik, hürriyet, milliyet ve milli egemenlik esaslarına uygun olarak, bütün milletlerle işbirliği yapılmasına ve barışın korunması için gayret sarfedilmesine çalışmak, dış politikamızın temellerinden biridir.

Memleketimizin içinde bulunduğu milletlerarası kuruluşların gerekli fonksiyonlarının ifasında icabeden hassasiyet gösterilecektir. Mensubu bulunduğumuz hür demokratik rejime sahip milletler camiasıyla, dünya demokrasisinin geliştirilmesi yolunda en geniş ölçüde işbirliği yapılması hedefimiz olacaktır.

İçinde bulunduğumuz savunma paktlarının dünya suhunun korunmasında büyük rol oynadığına inanıyoruz.

Her türlü milletlerarası kuruluşu iştirakimizin esasını, karşılıklı anlayış, haklara saygı ve eşitlik prensibi teşkil eder.

Dış politikada bütün devletlerle dostane münasebetler kurulması zaruretine inanıyoruz.

Yakın komşularımızla, tarihi bağlarla bağlı bulunduğumuz Ortadoğu milletleri, Asya ve Afrika'da bağımsızlığına yeni kavuşmuş memleketlerin halkı ile yakın münasebetler kurmayı, dostluk tesis etmeyi, hem Türkiye'nin dünya milletler camiası içindeki şerefli yerini almasına, hemde dünyada hürriyet ve barışın teessüsüne yardım eden bir adım olarak mütalaa ederiz.

Anadolu yarımadasının bir uzantısı olan Kıbrıs, Kıbrıslı soydaşlarımızın olduğu kadar Türkiye'nin güvenliği bakımından da, işgal ettiği jeopolitik ve stratejik mevki itibariyle Doğu Akdenizin ve Ortadoğunun güvenliği ve huzuruyla dünya barışı bakımından da büyük bir önem taşımaktadır.

Dünya barışını tehdit eden gerginliklerin azaltılması, nükleer harp felaketinin önlenmesi için nükleer denemelerin men'i, nükleer ve konvansiyonel silahların azaltılması ve kademeli ve kontrollü olarak silahsızlanmak hedefine ulaşılması için bütün iyi niyetli milletlerle işbirliği yapılmasını ve bu yoldaki gayretlerin desteklenmesini arzu ederiz.

Barışı tehdit eden alanlarda Birleşmiş Milletlerin daha aktif ve tesirli bir şekilde hareket etmesi için bu teşekkülün samimi olarak desteklenmesini, az gelişmiş ülkelerle, Batının ileri ve zengin milletleri arasında sosyal ve iktisadi alanda işbirliği ve dayanışma kurulması için bu teşekkülün sarfettiği gayretleri desteklemeyi ve buna katılmayı faydalı bir yol olarak mütalaa ederiz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile bugün durgunluk hatta kırınglık safhasında bulunan ilişkilerimiz iyileştirilmeli ve Türkiye'nin bu teşkilata tam üye olma arzusu canlı tutulmalıdır. Tarihi, kültürel ve manevi bağlarla ilişkili olduğumuz Ortadoğu ve İslâm ülkeleri ile olan iktisadi ve ticari münasebetlerimizin hacmini artırarak devamlı hale getirmeliyiz. İslâm ülkelerinin önemli şehirlerinde daimi «Türk Ticaret Merkezleri» açılmalıdır. İslâm ülkeleri ile olan iktisadi ilişkilerde Kıbrıs Türk Devletinin rolü artırılmalıdır.

MADDE : 63 Partimiz bu programda yazılı olan ana ilkelerin ışığı muvacehesinde hizmet verecektir.